

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ СПІЛКУВАННЯ ПІДЛІТКІВ

Юдіна Н. О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
nata.yudina17@gmail.com

Спілкування є важливою умовою людського існування. Завдяки спілкуванню людина підтримує психологічний зв'язок з іншими людьми через засоби масової комунікації та безпосередні стосунки. Тому спілкування стосується проблеми мотивації, будучи засобом задоволення потреб. Особливого значення спілкування набуває у підлітковому віці, оскільки є провідною діяльністю цього періоду.

У психологічній науці спілкування є одним із важливих об'єктів аналізу. Дослідження спрямовані на проблемах міжособистісних взаємин (О. Бодальов, М. Обозов), спільної діяльності (Г. Андрєєва, М. Корнєв, А. Коваленко, Л. Орбан-Лембрик), структури діалогу (Г. Кучинський, М. Ночевник, В. Семиченко, В. Циба).

Вікові особливості спілкування у підлітковому віці були предметом дослідження І. Кона, Д. Майєрс, В. Мухіної, Ф. Райс, Д. Фельдштейна, відносини між підлітками та специфіки їх потреби у спілкуванні – Л. Божович, Л. Виготський, Ж. Піаже, С. Рубінштейн та ін. Зокрема, К. Седих, В. Моргун зазначають, що спілкування підлітка з однолітками є надзвичайно важливим фактором, що впливає на формування його особистості (Седих, 2015, с. 22).

Спілкування можна визначити як систему цілеспрямованих і мотивованих процесів, що забезпечують взаємодію людей в колективній діяльності, реалізують суспільні і особистісні психологічні відносини та використовують специфічні засоби, перш за все, мову (Леонтьєв, 1997).

Проблема витоків та мотиваційних основ спілкування досі залишається дискусійною. По-перше, неоднозначним є питання про те, чи виступає потреба у спілкуванні (або ж комунікативна потреба) специфічною, відмінною від інших соціальних чи духовних потреб, або ж вона є тільки різновидом останніх. По-друге, якщо потреба у спілкуванні все-таки існує, то яке її походження: є вона вродженою (базовою) або ж вторинною, тобто формується в онтогенезі у процесі соціалізації дитини (Кузнецова, 1999).

Мотив спілкування М. Лісіна розуміє як об'єкт спілкування, тобто мотивом виступає інша людина, партнер по спілкуванню. Проте авторка додає, що мотив – це опредмечена потреба, а мотиви виростають з потреб, провідними з яких є потреба у враженнях, в активній діяльності, у визнанні та підтримці (Лісіна, 1986).

Проте Є. Ільїн зауважує, що подібні факти не спростовують тезу про вторинність потреби у спілкуванні, на чому б вона не базувалася. Навіть якщо це потреба в пізнанні себе та інших, у будь-якому випадку є лише окремим випадком прояву пізнавальної потреби (Ільїн, 2008).

Потрібно підкреслити, що потреба у власне спілкуванні – це тільки одна з причин спілкування як виду активності людини. Через процес спілкування людина задовольняє потребу у враженнях, у визнанні і підтримці, пізнавальну потребу та багато інших потреб. Тому закономірним є виділення у зарубіжній психології такого поняття, як «мотив афіліації», зміст якого включає потреби контактувати з людьми, бути членом групи, взаємодіяти з оточуючими, надавати і приймати допомогу (Ільїн, 2009).

Таким чином, проблема мотивації спілкування, особливо у підлітковому віці, у якому спілкування з однолітками є провідною діяльністю, вимагає більш детального вивчення. Для дослідження психологічних особливостей мотивації спілкування підлітків нами було проведене емпіричне дослідження, у якому взяли участь 100 учнів підліткового віку шкіл м. Полтави.

За результатами дослідження виявлено, що у підлітковому віці спостерігається високий рівень прагнення до людей та порівняно значний страх бути відкинутими. Хлопці та дівчата підліткового віку мають певні відмінності у прояві афіліативних тенденцій: дівчата підліткового віку дещо більше схильні до встановлення дружніх відносин з іншими, ніж хлопці, а хлопці дещо більше бояться бути відкинутими у спілкуванні та взаємодії, ніж дівчата підліткового віку. Більшість підлітків схильні до компетентної реакції у комунікативній ситуації, проте третині підлітків властиво поводити себе агресивно у ситуації спілкування, а ще третина хлопців та дівчат підліткового віку схильні до проявів залежності у спілкуванні. Хлопцям більше притаманний агресивний тип реагування, тоді як у дівчат переважає компетентний. Найменше вираженим у хлопців є залежний тип комунікативного реагування, а у дівчат – агресивний.

Отже, у хлопців та дівчат підліткового віку із різною мотивацією спілкування домінують різні типи комунікативного реагування, причому у підлітків різної статі переважають відмінні типи комунікативного реагування та рівні мотиваційних прагнень у спілкуванні.

Список використаних джерел:

1. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. СПб. : Питер, 2008. 512 с.
2. Ильин Е. П. Психология общения и межличностных отношений. СПб. : Питер, 2009. 576 с.
3. Кузнецова И. В. Потребность человека в эмоционально-доверительном общении. Психология XXI века: Тезисы Международной межвузовской научно-практической студенческой конференции. СПб. : Издательство С.-Петербургского университета, 1999. С. 47–48.
4. Леонтьев А. А. Психология общения. М. : Смысл: Академия, 2005. 368 с.
5. Лисина М. И. Проблемы онтогенеза общения. М. : Ворохец, 1986. 358 с.
6. Седих К. В., Моргун В. Ф. Делінквентний підліток: навчальний посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2015. 272 с.